

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Віталій ПАВЛІКІВСЬКИЙ

«29» серпня 2024 р.

**СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА**

Галузь знань: 08 Право

Спеціальність: 081 Право

Освітня програма: Право

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

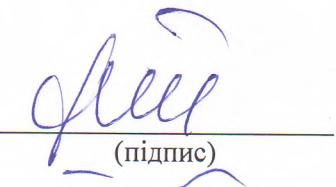
Форма навчання: денна та заочна

Силабус введено в дію з **01.09.2024** року

Харків – 2024 р.

Розробник:

Доцент кафедри права, кандидат юридичних наук,
старший дослідник Василь ОСТРОПІЛЕЦЬ

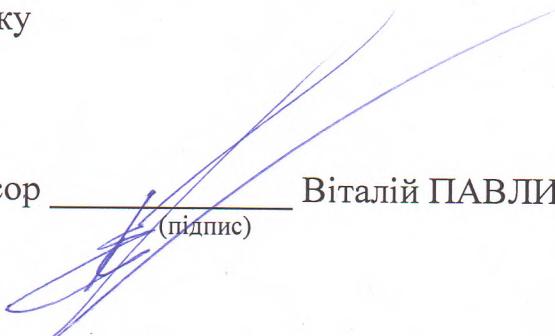

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права
гуманітарно-правового факультету:

Протокол № 1 від 29.08.2024 року

Завідувач кафедри права,

доктор юридичних наук, професор

(підпис)

Віталій ПАВЛІКІВСЬКИЙ

Погоджено

з представником здобувачів освіти

(підпис)

Олексій ДІДЕНКО

Загальна інформація про викладача

ПІБ: *Остропілець Василь Романович*

Посада: *доцент кафедри права*

Науковий ступінь: *кандидат юридичних наук*

Вчене звання: *старший дослідник*

Перелік дисциплін, які викладає: *Правознавство (бакалаврат); Правова компетентність (бакалаврат); Юридичне документознавство (магістратура); Документознавство професійної (юридичної) спрямованості (магістратура); Адміністративне право та процес (бакалаврат); Адміністративне судочинство (бакалаврат); Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства (бакалаврат); Правове забезпечення публічного управління (магістратура).*

Напрями наукових досліджень: *сферу наукових інтересів становлять фундаментальні та прикладні проблеми адміністративного права та адміністративного судочинства; публічне адміністрування правоохоронної діяльності; адміністративно-правові засади превентивної діяльності; адміністративно-правові засади уabezпечення об'єктів критичної інфраструктури.*

Контактна інформація: e-mail: v.ostropilets@khai.edu; <https://k702.khai.edu/>
<https://orcid.org/0000-0003-0378-4253>

Актуальні оголошення на сторінці дисципліни в системі Mentor

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна, заочна

Семестр, в якому викладається дисципліна – 2

Дисципліна – обов'язкова

Загальна кількість годин за навчальним планом – 90 годин / 3 кредити ЕКТС, з них: **за денною/заочною формою навчання** 56/8 годин аудиторних занять та 34/82 години самостійної роботи здобувачів;

Види занять – лекції, практичні (семінари).

Вид контролю – поточний, модульний контроль/контрольна робота, диференційований залік

Мова викладання – українська

Пререквізити – Актуальні питання законотворчої діяльності в аерокосмічній галузі; Актуальні питання міжнародного повітряного права; Міжнародні стандарти авіаційної та космічної діяльності в правовій системі України; Сучасні проблеми кримінального права та кримінології.

Кореквізити – Актуальні питання регулювання інноваційних відносин; Дисципліна індивідуального вибору 3; Дисципліна індивідуального вибору 4; Дисципліна індивідуального вибору 5.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

– поглибити у студентів знання з актуальних проблем теорії, методології, правотворчої і правозастосовної практики адміністративного права на грунті аналізу найбільш актуальних сучасних думок науковців із загальнотеоретичних і прикладних проблем вітчизняного і міжнародного адміністративного права;

– поглибити знання здобувачів вищої освіти щодо теоретико-правових положень та актуальних питань адміністративного судочинства, правового стану учасників

судового процесу, модернізації сучасної моделі; розгляду та вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів, а також особливостей провадження в окремих категоріях справ;

- формування у магістрантів ґрутових знань про сучасну методологію адміністративної науки;
- сприяти становленню сучасного всебічно-розвинутого висококваліфікованого фахівця-юриста;
- формувати та розвивати правові знання студентів, уміння аналізувати нормативно-правові акти та інші документи;
- виробляти навички самостійного аналізу адміністративно-правових явищ, умінь застосовувати отримані знання при оцінці конкретної ситуації;
- виробляти настанови на оволодіння професійними вміннями та навичками.

Завдання:

засвоєння теоретико-правових положень, що стосуються:

- сутності, предмета, принципів, актуальних проблем адміністративного права та адміністративного судочинства;
- надання знань з актуальних проблемних питань структури адміністративної юстиції та компетенції адміністративних судів; видів підсудності адміністративних справ та наслідків недотримання правил підсудності;
- проблем правового статусу суб'єктів адміністративного судочинства;
- формування системи знань та практичних навичок з правил складання адміністративного позову та порядку його подання; способів забезпечення адміністративного позову;
- проблем розгляду адміністративного позову судами першої інстанції; актуальних проблем апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції;
- проблемних питань здійснення касаційного провадження в адміністративних справах; особливостей здійснення адміністративного провадження за окремими категоріями справ.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права у тому числі системного вирішення проблем уbezпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

Загальні компетентності (ЗК)

Після закінчення цієї програми здобувач буде здатен:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

Специальні компетентності (СК)

Після закінчення цієї програми здобувач буде здатен:

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності під час юридичного супроводження діяльності узбереження суб'єктів підприємництва, об'єктів авіаційно-космічної інфраструктури та повітряного транспорту.

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію щодо системного вирішення проблем узбереження суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних зasad (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК8. Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності під час узбереження суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК12. Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК14. Здатність самостійно готовувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на і суспільні відносини у сфері узбереження суб'єктів підприємництва критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

СК15. Здатність самостійно готовувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Програмні результати навчання:

Соціально-гуманітарна ерудованість

ПРН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання узбереження суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

ПРН2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН5. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

Комуникація

ПРН6. Вільно спілкуватися іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій

ПРН9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг у сфері уabezпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо...

Праворозуміння

ПРН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН11. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

Правозастосування

ПРН12. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

ПРН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів у сфері уabezпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

ПРН14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

ПРН16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на суспільні відносини у сфері уabezпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

ПРН17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності щодо уabezпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1 Змістовний модуль 1

Тема 1. Сучасне бачення та перспективи розвитку адміністративного права

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 8/1 год.:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 4/0,5 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 4/9 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Предмет адміністративного права: сучасна характеристика. Демократизація адміністративного права – ключове завдання його реформування. Процесуальний аспект адміністративного права: особливості тлумачення. Кодифікація адміністративного законодавства: нове бачення перспективи.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 2. Концепція публічної адміністрації в теорії адміністративного права

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 8/1 год.:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 4/0,5 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Поняття публічного управління, його співвідношення з іншими спорідненими категоріями. Структура публічного управління. Публічне майно в структурі публічного управління. Принципи публічного управління в умовах Європейської інтеграції. Теорія публічної адміністрації та її вплив на розвиток адміністративного права. Юридична природа органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування: особливі та спільні риси. Проблеми удосконалення системи та правового статусу органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 3. Сучасні концепції адміністративної відповідальності.

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 6/1 год.:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,5 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Поняття адміністративної відповідальності, її місце в системі адміністративного права . Проблеми кодифікації законодавства про адміністративні проступки. Уточнення підстав та змісту адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність як результат здійснення контролю у державному управлінні. Щодо «управлінської концепції» інституту адміністративної відповідальності: постановка проблеми. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. «Адміністративний порядок» накладання санкцій як ознака управлінського характеру адміністративної відповідальності.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 4. Сучасні актуальні питання превенції адміністративних правопорушень

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 4/0,5 год:

Лекція 2/0,25 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,25 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Загальні положення профілактики правопорушень. Поняття, сутність та зміст загальної профілактики. Поняття, сутність та зміст індивідуальної профілактики правопорушень. Заходи та повноваження органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості у сфері профілактики правопорушень.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 5. Організація профілактичної роботи з особами, звільненими з місць позбавлення волі

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 4/0,5 год:

Лекція 2/0,25 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,25 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 4/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Правова основа профілактичної роботи з особами, звільненими з місць позбавлення волі. Порядок встановлення, здійснення та припинення адміністративного нагляду. Правила адміністративного нагляду за особами, щодо яких його встановлено. Взаємодія установ виконання покарань та суб'єктів соціального патронажу осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк з метою профілактики правопорушень.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Модульний контроль 1

Змістовний модуль 2

Тема 6. Проблеми формування та розвитку адміністративно-процедурного права

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 6/1 год:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Практичне заняття 2/0,5 год: Практичне завдання з вирішення ситуаційних задач., тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 4/9 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Адміністративна процедура і адміністративний процес: сучасні тенденції у розумінні правових явищ. Проблеми систематизації адміністративно-процедурного законодавства. Проблеми правового регулювання та практики здійснення окремих адміністративних процедур (проваджень).

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 7. Формування теорії адміністративного процесу та адміністративного процесуального права.

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 6/1 год.:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,5 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Переосмислення сутності адміністративного процесу – від адміністративної діяльності до форми здійснення адміністративного судочинства. Проблеми формування адміністративного процесуального права – нової галузі права і науки. Проблеми розвитку системи та правового статусу адміністративних судів. Проблеми судового розгляду адміністративних справ. Проблеми перегляду рішень адміністративних судів. Проблеми виконання рішень адміністративних судів.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 8. Адміністративний позов.

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 6/1 год.:

Лекція 4/0,5 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Практичне заняття 2/0,5 год: Практичне завдання з вирішення ситуаційних задач., тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем.

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Законодавство про адміністративне судочинство: проблеми кодифікації. Адміністративний позов і учасники судового розгляду. Розгляд справи і рішення адміністративного суду. Доказування в адміністративному процесі. Рішенням адміністративного суду.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 9. Загальні засади адміністративного судочинства.

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 4/0,5 год.:

Лекція 2/0,25 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,25 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 3/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Актуальні питання судового процесу, його предмет, метод та історичні витоки. Напрямки удосконалення структурної побудови Кодексу адміністративного судочинства України та системи адміністративного процесуального права. Поняття, зміст та види адміністративних процесуальних правовідносин. Види адміністративних судів, склад суду та порядок відводів суддів.

Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ, її розмежування з іншими публічно-правовими спорами. Комpetенція адміністративних судів. Поняття підсудності, її види. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого. Сторони, треті особи та представники сторін і третіх осіб. Особливості провадження в адміністративній справі та підготовче провадження.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Тема 10. Стадії судового розгляду адміністративної справи, її сучасні особливості.

Обсяг аудиторного навантаження (денна/заочна) – 4/0,5 год.:

Лекція 2/0,25 год: очна-відео-он-лайн лекція: словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

Семінарське заняття 2/0,25 год: Усне опитування, тестування. Завантажена у систему Mentor матеріалу з підготовки до семінарського заняття та оцінка викладачем

Самостійна робота 4/8 год: Опрацювання навчально-методичних матеріалів. Он-лайн консультація. Робота в форумі. Завантажена у систему Mentor матеріалу з самостійної роботи.

Зміст теми: Етапи судового розгляду адміністративної справи. Розгляд адміністративної справи у судовому засіданні. Відкриття судового засідання. Початок розгляду справи по суті. Дослідження доказів. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами. Судові дебати. Таємниця нарадчої кімнати. Процесуальні перешкоди судового розгляду адміністративної справи. Залишення позовної заяви без розгляду. Зупинення та поновлення провадження у справі. Закриття провадження у справі.

Актуальні питання Перегляду судових рішень в порядку апеляційного, касаційного порядку та за виключними та ново виявленими обставинами.

Завдання для CPC:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи цільової доповіді за однією з рекомендованих тем.

2. Виконання практичних завдань протягом семестру.

3. Переклад іноземних текстів установлених обсягів з актуальних питань теми.

Модульний контроль 2

5. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено.

Реферати, аналітичні огляди та інше – це індивідуальні завдання, які сприяють розширенню та поглибленню теоретичних знань з окремих тем навчальної дисципліни, формують навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою, кримінальним законодавством, судовою практикою.

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), проведення олімпіад, словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

7. Методи контролю

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час семінарських, практичних занять та якості виконання самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни. Поточний контроль – проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення семінарських занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів.

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...2	5	0...10
Виконання і захист практичних (семінарських) робіт	0...2	2	0...4
Рішення тестових завдань	0...2	2	0...4
Модульний контроль	0...32	1	0...32
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...2	5	0...10
Виконання і захист практичних (семінарських) робіт	0...2	2	0...4
Рішення тестових завдань	0...2	2	0...4
Модульний контроль	0...32	1	0...32
Усього за семестр			0...100

Під час складання семестрового диференційованого заліку здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напряму (20 балів);
- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);
- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);
- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);
- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);
- проведення право освітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату (5 балів);
- участь у не менше 2-х заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);
- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	
75 – 89	Добре	Зараховано
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окрім пропущенні завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya-polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів plagiatu чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на plagiat, але – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

9. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичне забезпечення обов'язкової навчальної дисципліни "Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства: склади окремих видів кримінальних порушень" другий рівень вищої освіти (магістерський): денна форма навчання / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т" ; уклад. Стародубцев А.А. Харків. Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т", 2020. 393 с.

2. Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства: склади окремих видів кримінальних порушень: конспект лекцій. Другий рівень вищої освіти (магістерський): денна форма навчання / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т" ; уклад. Стародубцев А.А. Харків. Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т", 2020. 393 с.

Mentor: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=1686>

11. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012. № 5202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17/stru#Stru>
4. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. № 2939 VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.07.2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
10. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 груд. 2005 р. № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>
11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
12. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
13. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
14. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
15. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
16. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-1520>
18. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1188-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>
19. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5 черв. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/4901-17>
20. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
22. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень: Наказ МВС України від 04.07.2016 № 595. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16>
23. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
24. Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства: Наказ МВС України, Адміністрації державної прикордонної служби України, СБУ України від 23.04.2012 № 353/271/150. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12>.
25. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

26. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF>

27. Про затвердження Положення про Єдину базу даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 січня 2011 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5-2011-%D0%BF>

28. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 № 188 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>

29. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>

30. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

31. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-16>

32. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80_21

33. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> 34. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

34. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон від 22.09.2011 № 3773-VI. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> 36. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: акон України від 11.12.2003 № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

35. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>

36. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

37. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 бер. 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

38. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): Наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року № 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0108750-12>

39. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 року № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19>

40. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-08>

41. Про прикордонний контроль: Закон України від 05.11.2009 р. № 710–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>

42. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80>

43. Про антидопінговий контроль у спорті: Закон України від 05.04.2001. № 2353-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19>

44. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю на автомобільному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 р. № 1567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1567-2006-%D0%BF>

45. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

46. Про прикордонний контроль: Закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-1722>

Основна література:

1. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / [І. М. Балакарєва, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін.] ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. 238 с.

2. Смокович М.І. Бевзенко В.М. Адміністративний процес України : теорія, практика : Підручник. Заг. ред. д. ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. І адапт. Рижкова Г. В. Київ : ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

3. Адміністративний процес України (у схемах) : навчальний посібник / М. М. Бурбика, М. В. Колеснікова, А. В. Солонар. Суми : Сумський державний університет, 2019. 108 с.

4. Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки. Станом на 1 червня 2018 року. - Центр навч. літ. 2018. 152с.

5. Адміністративне процесуальне право: навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с.

6. Адміністративне процесуальне право : навч. посіб. / Т. П. Мінка, С. М. Алфьоров, О. М. Обущенко та ін. ; за заг. ред. Т. П. Мінки. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 368 с.

7. Правові позиції в адміністративному судочинстві України / Вищ. адмін. Суд України ; упоряд.: М. І. Смокович, В. П. Базов ; за заг. ред. О. М. Нечитайло. Офіц. вид. Київ: Ін Юре, 2015. 848 с.

8. Константий О. В. Проблеми захисту в адміністративному судочинстві суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів: монографія. Київ: Істина, 2015. 544 с.

Допоміжна література:

9. Джрафова М.В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 571-574

10. Пчолін В. Б. Експерт як суб'єкт адміністративних процесуальних правовідносин. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2. Ч. 1. С. 133-137.

11. Джрафова М. В. Принципи адміністративного процесуального права у новітніх умовах сьогодення: науково-правовий аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Юридичні науки. 2019. Вип. 1. С. 54-57.

12. Присяжнюк, А. Й. Місце та роль адміністративної юстиції у здійсненні державного контролю щодо виконавчої влади. Форум права. 2012. № 1. С. 801-80723

13. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джрафова та ін. ; за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

14. Комзюк, А. Т. Адміністративна відповіальність юридичних осіб: деякі проблеми правового регулювання. Право і безпека. 2017. № 2 (65). С. 34–38.

15. Комзюк, М. А. Правові засади застосування поліцейськими адміністративного затримання. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. матеріалів конф. (м. Харків, 21квіт. 2017 р.). МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків: ХНУВС, 2017. С. 321-326.

12. Інформаційні ресурси

1. Правовий портал «Ліга: Закон» - законодавство України:

<http://search.ligazakon.ua/>

2. Верховна Рада України. URL : <https://www.rada.gov.ua/>

3. Президент України. URL : <https://www.president.gov.ua/ru>

4. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/

5. Офіс Генерального прокурора України.

URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>

6. Національна академія правових наук України.

URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>

7. Конституційний Суд України. URL : <https://ccu.gov.ua/>.

8. Газета "Урядовий кур'єр" URL : <http://ukurier.gov.ua/uk/>

9. Газета "Юридична практика" URL : <http://presa.ua/juridicheskaja-praktika.html>

10. Міністерство внутрішніх справ України.

URL : <https://mvs.gov.ua/uk/contacts/ministry-internal-affairs>.

11. Міністерства Юстиції України www.gdo.kiev.ua

12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/>

13. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.

URL : <http://www.nbuu.gov.ua>

14. Бібліотечно-бібліографічні ресурси Верховної Ради України.

URL : <http://lib.rada.gov.ua/static/about/wellcome.html>

15. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL :

<https://nlu.org.ua/>

16. Науково-технічна бібліотека Національного аерокосмічного університету ім. М.Є Жуковського (ХАІ). URL : <https://library.khai.edu/>